

Otto Johansson i Kungsbygget, Våxtorp (16. 4. 1852—5. 1. 1933), alias "Petter Kongs Otto". August Ysenius ansåg alltid upptecknandet av Johanssons låtar som sin förnämsta "upptecknarbragd".

Petter Kongs Otto —

Ryktbar bygdespeleman
från Halland

Spelmanen var en av den gamla byns centralfigurer. Nog förtäljde sägnerna att han bytt fiol med näcken en arla morgonstund och förskrivit sin själ till "den lede", men sådana fördomar glömde man lätt då man samlades till fest och längtade till dansens glädje. Tänk om dessa spelmän nedtecknat sina minnen! Vilket värdefullt folkloristiskt material hade ej då stått till eftervärldens förfogande!

Jag har i min ägo en folklivsskildring, som egenhändigt nedskrivits av en känd halländsk allmogespelman kort före hans död. Den skildrar ett bondbröllop i Knäred på 1870-talet. Jag skall i det följande berätta något om denne spelman, som kanske var prototypen för dessa sentida "lekare", vilka spelade för allmogen på bröllop och dansgillen under 1800-talets senare hälft.

Otto Johansson var född i Kungsbygget i Våxtorps socken den 16 april 1852 och blev benämnd vid det oförargliga känningsnamnet "Petter Kongs Otto" efter sin far, som hette Petter Ottosson men kallades "Petter Kong". Den kungliga titulationen åsyftar givetvis ingenting annat än bynamnet. Fadern, som var lantbrukare och levde 1830—1890, hade tydligen minst två förnamn, ty Ottos och hans syskons val av efternamn stämmer ej riktigt väl samman med deras fars vanligtvis använda förnamn.

Otto Johansson blev redan i ungdomsåren en ovanligt skicklig spelman, säkerligen en av de allra skick-

ligaste som levat i Halland under den tid traditionen känner. Under flera år sysslade han mest med att spela och från den tiden stammar förutom den ovan nämnda folklivsskildringen också en annan (publ. i Sydhalland för 14/12: 1932), som heter "Slå katten ur tunnan" och berättar om ett rått folknöje i forna tider.

Liksom alla sina syskon lärde också Otto Johansson att spela fiol och läromästaren var "Petter Kong" själv. Han var också en god sångare. Han deltog i åtskilliga spelmanstävlingar och tog flera priser. Det har sagts att han en gång under första världskriget tog första priset i en spelmanstävling i Stockholm, där han syster Neta Johansson ("Petter Kongs Neta") tog andra priset, men jag har ej kunnat få uppgiften verifierad. Säkert är däremot att han sommaren 1932, den sista sommar han levde, vann en lokal tävling för fiolspelmän på Hallaborgs festplats i Knäred. Han hade då fyllt åttio år! Men den sista vintern var den gamle fiolvirtuosen sjuk och där han låg i sin säng och väntade på liemannen, hängde fejlan på väggen över hans plågoläger med två brustna strängar — som ett mene tekel . . .! Den 5 januari 1933 gick han ur tiden. Hans jämnåriga hustru Johanna, född Bengtsson, levde fram till den 18 augusti 1939.

Otto hade, som jag redan nämnt, ganska tidigt dragit sig undan från det mera yrkesmässiga utövan-

det av spelmanskallet. "Det blev för mycket av nattvak och brännvin på dansgillena och bröllopen", sa han vid ett tillfälle på gamla dagar. Han blev skogvaktare, först på Öringe i Veinge, sedan på Rössjöholm i Tossjö och därefter på Vallåsen i hemsöcken. Dessutom var han flitigt anlitad som murare.

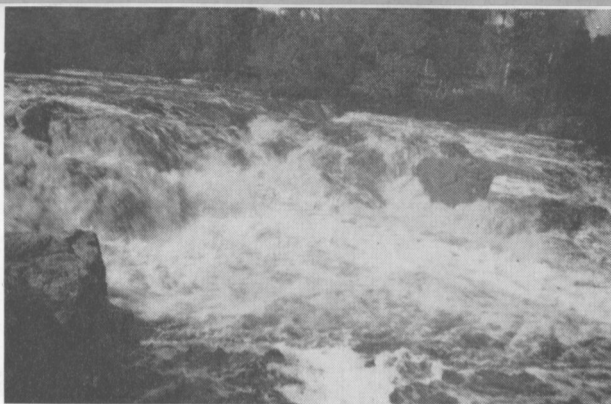
Neta Johansson, Ottos åtta år yngre syster, kom att efterträda brodern som "spelman" (man får väl kalla en dam så?) och det är otaliga bröllop och dansgillan hon spelat på. I Ysby, vid den gamla dansbanan i Tvehöga i Östra Karup; ja, ganska långt neråt Skåne! De gamla människorna i gränsbygden minns henne med ett leende, så snart de hör namnet: "Ja, se Petter Kongs Neta, hon kunde spela, hon! Hon brukade ställa en stol mot ett hörn i rummet. Sen klev hon upp på stolen och satte sig på kanten av stolens ryggstöd. Det var knappast nån bekväm sittplats, men se Neta var inte den som var ömtålig av sig. Hon dunkade takten med sin trätoffel mot stolsitsen och lät stråken vina och hon kunde prata med omkringstående medan hon spelade."

Men någon gång måste förstås Neta vila och dricka en kopp kaffe. Då övertog någon annan spelman fiolen och om tillställningen hölls i hembygden var det ofta hennes bror Otto som fick låna fejljan. För han gav aldrig helt upp som spelman så länge han levde. (Och vilken "riktig" spelman gör väl det förresten?) Och då Otto vikarierade, hade hans syster en mer än fullgod vikarie. Alla de gamla, som minns de båda syskonen, är nämligen eniga om, att hur duktig Neta än var i att traktera fiolen, så var bror Otto ändå ett strå vassare! Båda hade de lärt sig att spela som små barn och båda behärskade de suveränt det svårbeskrivbara så kallade "dubbelgreppet" ("det är nästan som att spela secondo åt sig själv") och många andra av de invigdas knep och större eller mindre hemligheter.

Det har sagts att Otto Johansson aldrig spelade efter noter; han hade sina melodier "i huvudet"! Om påståendet är sant, må vara osagt. Säkert är emellertid, att Otto var den siste suveräne tolkaren av en rad polskor, kadriljer, valser med mera sådant, som är av en provinsiell, för den skånsk-småländsk-halländska gränsbygden säregen art.

Har denna gränsbygds sångskatt gått i graven med gamle Otto och hans syster? Ja, möjligen någon liten del. Frågan kan ej ges ett fullt uttömmande svar. Man vad det gäller huvuddelen av de gamla låtarna, så blir svaret lyckligtvis ett bestämt "nej"!

Huvuddelen av äran att det mesta blev räddat, tillkommer framlidne folkskolläraren och "riksspelmannen" August Ysenius och hans likaledes framlidna maka Berta Löfgren-Ysenius. De gjorde ett besök hos Otto den 4 juli 1924 och frågade inledningsvis om han kunde några gamla låtar. Nej, det kunde han förstås ej — så svarar ju alla gamla spelmän! Men fru Ysenius började spela och då dröjde det ej länge förrän också Otto kom i gång! Och det spelades och sjöngs så mycket den dagen, att innan Ysenius och hans maka lämnade Kungsbygget hade de nedtecknat trettiofem melodier! Även en del låtar som Neta Johansson kunde blev nedtecknade. En hel del av detta finns i August Ysenius' postuma verk "Halländsk folkmusik" (Halmstad 1959). Annat har räddats till eftervärlden genom de inspel-

Denna bild (tagen sommaren 1945) visar Storfallet eller Storforsen i Krokån nära Knäreds samhälle, där "Petter Kongs Otto" av Näckamannen fick lära sig den i artikeln omnämnda, underbara låten — enligt den lokala traditionen!

ningar på band, som i senare tid utförts av Musikhistoriska museet med flera intresserade. Man har i dessa sammanhang anlitat den i våra nejder välkände bygdespelmannen Einar Larsson i Stavershult, alias "Einar på Fyren", en "gammal" — men ännu mycket vital! — gränsbo, som nog får räknas som en adept till "Petter Kongs-syskonen". Fast Einar komponerar också litet då och då. Det gjorde — mig veterligt — ej hans läromästare.

"Petter Kongs Otto" är redan nu en i de gamla gränsbygderna legendarisk person och som sådan

Forts. sid. 15

Så här gick det till då "Petter Kongs Ottos" låtar blev bevarade åt eftervärlden. På denna bild, som är tagen i Laholm den 16 juli 1965, ser vi "Einar på Fyren" (70) spela en av dem. "Stavershultarn" räknar sig som adept till Otto och Neta och det omskrivna "dubbelgreppet" behärskar han såväl som hans bror Ruben, också han duktig på fiol, suveränt. Damen med miken är fröken Birgitta Hjelmström från Musikhistoriska museet.

